PRINCIPI KREDITIRANJA PRAVNIH LICA

UVOD

Svaka banka, a pod bankom se podrazumeva akcionarsko društvo sa sedištem u Republici Srbiji koje ima dozvolu za rad Narodne banke Srbije i obavlja depozitne i kreditne poslove, a može obavljati i druge poslove u skladu sa zakonom [4,1] svojim internim aktima, poštujući regulatorne norme, donosi okvire za sprovođenje svoje poslovne politike. Posebnim dokumentom se definišu principi i minimalni standardi za finansiranje pravnih lica, koji su uglavnom zajednički za sve banke, iako pojedinačne banke u ovakav dokument mogu implementirati i svoje specifičnosti. Set opšte definisanih pravila za sve banke trebalo bi da svede kreditni rizik kod finansiranja pravnih lica na prihvatljiv nivo i da obezbedi optimalan odnos između rizika i povraćaja uložених sredstava. Principi kreditiranja pravnih lica predstavljaju osnovu za uspostavljanje adekvatnog sistema upravljanja kreditnim rizikom banke i odgovornog korporativnog bankarstva. Samo u opravdanim slučajevima može se dozvoliti odstupanje od principa kreditne politike, ali svako takvo odstupanje mora biti jasno istaknuto i opravdano sa konkretnim argumentima, kroz kreditnu aplikaciju i eksplicitno odobreno od strane nadležnih nivoa odlučivanja u banci. Na osnovu usvojenih principa kreditiranja, banke definišu i svoje strategije finansiranja pojedinih industrijskih grana i segmenata poslovanja, kao i strategije rizika u tom sklopu. Ove strategije bi trebalo da se na godišnjem nivou ažuriraju i usaglašavaju sa aktuelnim promenama na tržištu, a banke koje su članice širih bankarskih grupacija ovo ažuriranje treba da vrše i po osnovu promena koje mogu nastati u strategiji upravljanja rizicima na nivou grupacije.

REZIME

Ključne reči: kreditiranje, principi kreditiranja, kreditna analiza, kreditna dokumentacija.

Principi kreditiranja pravnih lica služe bankama kao sredstvo kontrole kreditnog rizika kod finansiranja firmi i kao osnova za koncipiranje sistema upravljanja kreditnim rizikom u banci. Oni su osnov za vođenje adekvatne poslovne politike banke u delu korporativnog biznisa i obezbeđenja adekvatnog odnosa između prihvaćenih rizika i povraćaja uložених sredstava. Analizirani principi kreditiranja pravnih lica obuhvataju materiju opštih i standardnih principa, principa kreditiranja specifičnih transakcija, principa procesa kreditne analize i principa u vezi sa aspektom kreditne dokumentacije.

OPŠTI PRINCIPI KREDITIRANJA

Opšti principi kreditiranja pravnih lica su:

- Upoznati svog klijenta
- Usklađenost poslovanja banke sa propisima, sprečavanje finansijskog kriminala i sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma
- Razmena podataka
- Zaštita reputacije banke
- Razumevanje transakcije
- Ročnost
- Obavezno odobrenje risk menadžmenta za realizaciju poslova
- Obaveza usklađenosti sa opštim odredbama i uslovima

Princip „upoznaj svog klijenta“ podrazumeva da se krediti na nivou banke odobravaju samo proverenim firmama za koje je banka svojom analizom utvrdila da su poznate, pouzdane i kooperativne. Bez obzira na tekuću pravnu regulativu, banka sa svog aspekta poslovanja mora uvek da bude sigurna u integritet klijenta i njegovu pozitivnu istoriju poslovanja. Pre nego što klijenti uspostave poslovni odnos sa bankom, potrebno je da prođu KYC (know-your-customer) proveru koja je usklađena sa internim i eksternim standardima, pri čemu podaci treba da budu apsolutno transparentno dokumentovani. Firme-potencijalni klijenti moraju da izraze spremnost da obezbede sve neophodne informacije i dokumentaciju o sebi i svom poslovanju. U suprotnom, poslovni odnos sa firmom se ne sme uspostavljati.

Princip usklađenosti poslovanja banke sa propisima, sprečavanje finansijskog kriminala i sprečavanje pranja novca podrazumeva da banka može da odobri kredit samo u slučaju kada integritet firme-klijenta nije sporan i kada je istorija finansijskog poslovanja firme apsolutno prihvatljiva sa aspekta interne procene banke. Ovo je posebno važno kada banka ustanovi da je klijent bio osuđivan za prevare, stečajne prekršaje i razne druge oblike ekonomskog kriminala. Zbog toga sve informacije o firmama-klijentima banke koje se odnose na njihovu istoriju poslovanja, opravdanost poslovnih odluka, vlasničku strukturu, uključujući i krajnjeg vlasnika, moraju biti apsolutno transparentne. Takođe, banka mora sprovesti sve organizacione i proceduralne mere za obezbeđivanje potpune usklađenosti poslovanja banke sa propisima, sa sprečavanjem finansijskog kriminala i sprečavanjem pranja novca i finansiranja terorizma. Pored svega toga, treba naglasiti da bankama nije dozvoljeno kreditiranje na bazi ličnih preferencija bilo koje vrste.

Transparentnost informacija je imperativ savremenog poslovanja.

Princip razmene podataka podrazumeva da bi sve firme trebalo da budu saglasne po pitanju razmene podataka na nivou

bankarske grupe kod koje apliciraju za kredit i to za potrebe upravljanja rizicima i portfoliom te banke. U slučaju neslaganja sa ovim zahtevom, klijent to mora objasniti i na odgovarajući način dokumentovati.

Princip zaštite reputacije banke podrazumeva da je banka posvećana najvišem nivou integriteta i da sprovodi sve aktivnosti kako bi njena reputacija bila zaštićena. Poslovanje banke treba da bude usklađeno sa svim etičkim, regulatornim, pravnim, poreskim pravilima i propisima, kao i sa propisima i pravilima zaštite životne sredine. Banka uvek treba da bude svesna poslova u koje ulazi, da odabir poslova vrši sa velikom pažnjom, da ne ulazi u transakcije koje mogu imati negativan uticaj na njenu reputaciju.

Princip razumevanja transakcije podrazumeva da se banka isključivo bavi poslovima koje u potpunosti razume i koje njeni klijenti-firme potpuno razumeju. To znači da ekonomska pozadina svake transakcije mora potpuno biti jasna i transparentna. Pre sprovođenja određene transakcije mora biti jasna namena kreditnog zahteva, a transakcija treba biti strukturirana na način da odgovara definisanoj nameni. Prilikom plasiranja određenog kreditnog proizvoda, banka treba da razmatra ne samo klijentove potrebe, adekvatnost poslovanja i njegove finansijske performanse, već i da obezbedi da kreditni proizvod bude potpuno razumljiv klijentu. Ovo se takođe odnosi i na proizvode koji sami po sebi nose određene nivoe rizika sa stanovišta klijenta, kao što su npr. finansijski derivati, FX kreditiranje i sl. Pravilo koje podrazumeva ovaj princip kreditiranja je da transakciona dokumentacija treba da istakne informacije o proizvodu na adekvatan način.

Princip ročnosti podrazumeva da namena kredita definiše ročnost plasmana koji se zaključuje sa firmom-klijentom, a koji može biti kratkoročan, srednjoročan i dugoročan. Ročnost kredita se mora uskladiti sa namenom kredita, što znači da npr. u slučaju finansiranja kupovine nekog osnovnog sredstva, rok kredita ne bi smeo da prelazi ekonomski vek trajanja tog osnovnog sredstva čija se kupovina finansira. Detalji o rokovima kredita treba da budu precizirani u Katalogu proizvoda banke. U slučajevima kada su za pojedinačnu transakciju definisani rokovi kredita koji prelaze 12 meseci, potrebno je da se istovremeno, u skladu sa opštim odredbama za otkazivanje ugovora, definišu i klauzule za slučaj raskida ugovora, a koje se baziraju na finansijskim uslovima.

Moćan princip: Namena kredita definiše ročnost plasmana.

Princip obaveznog odobrenja risk menadžmenta za realizaciju poslova podrazumeva da nijedan konkretan posao ili transakcija ne sme biti odobrena bez prethodnog odobrenja risk menadžmenta, a što se definiše Pravilnikom za donošenje odluka. Nivoi risk menadžmenta u banci mogu biti definisani po

hijerarhijskom principu, npr. kao: CRO, Direktor sektora, Direkcija za upravljanje rizikom za pravna lica, Direkcija za upravljanje naplatom i sl. Odlučivanja o plasmanima veoma niskog iznosa mogu biti izuzeta od procedure obaveznog odobravanja risk menadžmenta, ali limite za takav nivo eskalacije odlučivanja takođe mora odobriti risk menadžment banke. Važno je napomenuti da nijedan posao ili transakciju u banci nije moguće sprovesti, a da je prethodno donesena negativna odluka na bilo kom nivou odlučivanja u okviru banke ili bankarske grupacije kojoj pripada banka. U slučajevima kada postoje nove bitne informacije u vezi sa određenim poslom ili transakcijom, potrebno je da se napravi novi kreditni zahtev i da se odluka donese na odgovarajućem nivou odlučivanja u skladu sa Pravilnikom za donošenje odluka. Kreditne odluke koje sadrže kreditnu aplikaciju i odobrenje rizika moraju biti dokumentovane na odgovarajući način kako bi se obezbedila doslednost i adekvatnost u sistemu banke. Svi podaci koji se nalaze u sistemu banke moraju u potpunosti biti usaglašeni sa kreditnom odlukom.

Princip obaveze usklađenosti sa opštim odredbama i uslovima podrazumeva da sve transakcije moraju biti usklađene sa opštim uslovima i odredbama poslovanja odnosno kreditnom politikom banke. Moguće je primeniti specijalne odredbe i uslove na posebne segmente poslovanja pravnih lica ili na posebne vrste proizvoda, kao što je npr. lizing, uz prethodnu usaglašenost sa pravnom službom u banci. Postoje i izuzeci od ovog principa, a oni znače da se definisane odredbe ne odnose na ugovore o kreditima koji sadrže jednake ili strože odredbe u odnosu na opšte uslove kreditiranja definisane od strane banke u cilju zaštite interesa banke i nesmetanog funkcionisanja upravljanja rizicima. Takođe, odredbe ovog principa se ne odnose ni na klauzule u kreditnoj dokumentaciji koje faktički ograničavaju opšte uslove poslovanja, a koje su definisane od strane ovlašćenih eksperata, kao što su npr. eksterni revizori, Služba pravnih poslova, Direkcija za upravljanje rizičnim i spornim plasmanima i sl.

Sve bankarske transakcije moraju biti usklađene sa kreditnom politikom banke.

PRINCIPI KREDITIRANJA

Principi kreditiranja pravnih lica su:

- Kreditiranje na bazi novčanih tokova
- *Risk sharing* (deljenje rizika)
- Sopstveno učešće klijenta
- Izbegavanje istovremenog davanja kredita i finansiranja kapitala
- Sredstva obezbeđenja
- Rejting

- Refinansiranje drugih banaka
- Koncentracioni rizik – rizik visokog učešća
- *Cross selling* – *Wallet share* efekti
- Ograničenja
- Više različitih funkcija u vezi sa određenom transakcijom obavlja jedan vlasnik – *Role identity*
- Projektno finansiranje
- FX – kreditiranje
- Adekvatna cena rizika

Princip kreditiranja na bazi novčanih tokova podrazumeva da banka vrši finansiranje klijenata isključivo na bazi primarnih izvora otplate. Kolaterali, odnosno sredstva obezbeđenja, nikada ne mogu zameniti otplatni kapacitet klijenta. Jedini izuzetak predstavljaju prvoklasni instrumenti obezbeđenja kao što su 100% pokrivenost kreditnog zahteva keš depozitom ili prvoklasnom bankarskom garancijom.

Princip deljenja rizika (*risk sharing*) podrazumeva da klijent kao ekonomski korisnik sredstava finansiranja mora da učestvuje u riziku. Raspodela rizika treba da se ostvari obezbeđenjem adekvatnog učešća od strane klijenta, ili obezbeđenjem kolaterala koji se ne odnosi na sredstvo koje je predmet finansiranja ili, minimalno, obezbeđenjem ličnog jemstva klijenta.

Princip sopstvenog učešća klijenta podrazumeva da, ukoliko je moguće, učešće odnosno sredstva vlasnika treba uvek da budu uložena kao prethodni uslov za plasiranje kredita. Ukoliko to nije moguće, onda u slučaju ulaganja učešća paralelno sa kreditom, izvor sredstava budućeg učešća mora biti unapred poznat, a vlasnik sredstava treba da predstavlja kreditno sposobno lice ili da ima pozitivnu kreditnu istoriju u banci. U slučajevima specijalizovanog finansiranja, izvor sredstava vlasnika uvek mora biti sa posebnom pažnjom verifikovan u pogledu usklađenosti poslovanja banke sa pozitivnim propisima, propisima u vezi sa sprečavanjem pranja novca i sprečavanjem finansijskog kriminala.

Princip izbegavanja istovremenog davanja kredita i finansiranja kapitala podrazumeva izbegavanje konflikta interesa koji se javlja kod novih poslovnih aktivnosti klijenata, odnosno banka ne treba da podržava istovremeno kreditiranje na strani pozajmljenih izvora finansiranja u investiciji i finansiranje klijentovog učešća u kapitalu, uključujući i hibridne vrste kapitala. Jasno treba razdvojiti ulogu kreditora od uloge učesnika u vlasništvu. Izuzeci se mogu napraviti u slučajevima restrukturiranja nenaplativih plasmana i u slučajevima sopstvenih projekata banke ili transakcija projektnog finansiranja strukturiranih od strane banke.

Princip sredstava obezbeđenja podrazumeva da je u skladu sa katalogom kolaterala, kad god je to moguće, potrebno uze-

ti sredstva obezbeđenja, da bi se smanjila vrednost RWA (Risk Weighted Asset) tj. sredstava banke ili vanbilansnih izloženosti ponderisanih prema riziku, minimizirali gubici kod distresnih reprograma i kako bi se generalno učvrstila pregovaračka moć banke. Takođe, vrednovanje kolaterala mora biti u skladu sa politikama kolaterala. Ponovo, kao i kod prvog principa kreditiranja, uvek treba imati na umu da kolateral nikada ne može zameniti otplatni kapacitet klijenta.

Limiti izloženosti i interna ocena rejtinga su predmet neprekidnog vaganja od strane banke.

Princip rejtinga podrazumeva da banka treba za svakog klijenta da odredi limit izloženosti i internu ocenu rejtinga. Takođe, banka treba da ograniči finansiranje novih klijenata minimalnim rejtingom koji moraju posedovati, a potrebno je i da procentualno ograniči učešće klijenata nižih rejtinga u ukupnom portfoliju pravnih lica. Rejting klijenta i grupe povezanih lica nikada ne sme da bude jedini kriterijum finansiranja, niti inicijalni faktor odluke o kreditiranju. Rejting treba shvatiti kao meru tj. verovatnoću nastupanja statusa neizmirenja obaveza klijenta (probability of default) u jednoj godini, pa otuda on ne meri potencijal *default-a* u dužem periodu, niti meri strukturu kredita ili kolaterala ili rizik promene rejtinga. Zbog toga, rejting treba uvek posmatrati samo kao jedan od mnogih kreditnih faktora koji utiču na proces donošenja odluke o plasmanu.

Princip refinansiranja drugih banaka se odnosi na stav banke prema refinansiranju kredita klijenata uzetih kod drugih banaka. Banke u principu ne podržavaju bezuslovno potpuno refinansiranje drugih banaka izuzev za CAF (Corporate and Acquisition Finance) ili LBO (Leveraged Buy-Out) transakcije, kod kojih se refinansiranje smatra tržišnim standardom, kao i kod projektnog finansiranja SPV-a (Special Purpose Vehicle – namenski osnovane kompanije) i malih i srednjih klijenata koji imaju odnos samo sa jednom bankom. U slučajevima kada se podržava refinansiranje drugih banaka i ulazak u nove poslovne aranžmane, potrebno je odrediti minimalni nivo internog rejtinga koji moraju da zadovolje klijenti ili grupa povezanih lica, uz uslov njihovog stabilnog finansijskog poslovanja. Takođe, banke treba da obrate pažnju na činjenicu da li je postojeća banka spremna da raskine poslovnu saradnju sa klijentom. Kod principa refinansiranja treba napomenuti da banke ne dozvoljavaju refinansiranje drugih banaka kod *distresnih* programa, izuzev ako to nije usvojeno u strategiji rešavanja *workout-a* prema određenom klijentu.

Princip koncentracionog rizika, odnosno rizika visokog učešća plasmana ka jednom klijentu ili grupi povezanih klijenata, podrazumeva smanjenje koncentracionog rizika i izbegavanje ekonomskog vlasništva nad kapitalom banke, što određuje maksimalni nivo izloženosti banke prema klijentu ili grupi povezanih klijenta u odnosu na kapital banke.

Princip unakrsne prodaje podrazumeva da banka ima dobro izbalansiran odnos sa svojim klijentima, da ostvaruje dodatne *cross selling* efekte od finansiranja klijenata i grupa povezanih lica, koji treba da budu proporcionalni osnovnom udelu kreditiranja. Kao minimum u ostvarivanju ovog principa banke definišu nivo prometa preko računa koji klijent treba da ostvari kod te banke i koji treba da bude proporcionalan nivou finansiranja kod te banke, a ovaj uslov takođe obezbeđuje bankama i dobijanje ranih signala upozorenja u slučaju pogoršanja finansijske situacije korisnika kredita.

Princip ograničenja predstavlja princip kojim se definiše nedozvoljeno finansiranje, finansiranje za koje je potrebno definisati posebne uslove, finansiranje za koje je posebno prethodno dobiti saglasnosti organizacionih delova za usklađenost poslovanja banke sa propisima (Compliance Unit) i upravljanje rizicima. Uobičajeno je da za banke nije dozvoljeno finansiranje pravnih lica koja su ostvarila gubitak iz poslovanja i prikazala negativan kapital, izuzev u slučajevima kada finansiranje takvih firmi doprinosi poboljšanju pozicije banke kod klijenta. Banka može definisati privredne grane, delatnosti, vrste firmi za koje bez prethodno definisanih posebnih uslova nije dozvoljeno finansiranje. Takođe je uobičajeno da banke bez prethodno dobijene saglasnosti organizacionih delova za usklađenost poslovanja banke sa propisima i upravljanjem rizicima ne finansiraju političke partije i političare, aktivnosti kockarnica, aktivnosti novinarstva i novina i sportskih klubova. Pored toga, banke treba da obezbede posebna odobrenja i u slučajevima transakcija ili značajnih promena koje mogu uticati na reputacioni rizik banke.

Compliance Unit u banci je takođe odgovoran za identifikaciju i praćenje rizika, za upravljanje rizikom od sankcija regulatornog tela i reputacionim rizikom [2,176].

Princip *Role identity*, odnosno situacija kada više različitih funkcija u vezi sa određenom transakcijom obavlja jedan vlasnik, podrazumeva da banka u principu treba da izbegava finansiranje projekata i transakcije gde su investitor, glavni izvođač, proizvođač, kupac i sl. ista pravna ili privatna lica. Izuzetak je moguće napraviti samo u slučajevima kada kreditna sposobnost klijenata ne zavisi od uspeha projekta ili transakcija koji su predmet finansiranja.

Princip projektnog finansiranja podrazumeva da za sve transakcije koje banka finansira, finansijska konstrukcija mora biti potpuno zatvorena. Bez obzira na vrstu finansiranja (investiciono finansiranje, finansiranje obrtnog kapitala itd.) koja je potrebna za završetak određenog projekta, ona mora biti poznata i razmatrana prilikom ulaska u transakciju. Ovo pravilo se naročito odnosi na projektna finansiranja. Za specifične

vrste finansiranja nekretnina mogu biti napravljena specifična pravila. Sva prekoračenja koja se dese u odnosu na inicijalno definisane troškove finansiranja potrebno je finansirati iz kapitala klijenta tj. sopstvenih sredstava investitora. Samu sposobnost klijenta-investitora da može da finansira prekoračenja u troškovima, banka mora da proceni još pre donošenja odluke o kreditiranju. Sa aspekta banke, prekoračenje je moguće finansirati samo u slučaju da sam projekat generiše dovoljne novčane tokove za pokriće redovne otplate.

Princip FX kreditiranja podrazumeva da je u slučaju FX kreditiranja potrebno primeniti pravilo o posebno detaljnoj proceni rizika neobezbeđenog FX kreditiranja. Preporučuje se da se FX kreditiranje bazira na prirodnom *hedge-u*, kao što je obezbeđenje FX prihoda, ili na ugovornom *hedge-u*. Minimalni uslov ovakvog načina finansiranja je da firma-klijent banke prikaže dovoljnu finansijsku snagu da se suoči sa rizikom u koji je uključena. Takođe je potrebno da se klijent posebno obaveže da prihvati *hedging* ugovor ukoliko se dostigne određeni nivo deviznog kursa.

Princip adekvatne cene rizika podrazumeva da banka treba da se opredeli da finansira samo projekte i transakcije kod kojih je pokrivena standardna cena rizika i/ili očekivana *risk* margina.

PRINCIPI KREDITIRANJA SPECIFIČNIH TRANSAKCIJA

Pored uobičajenih finansijskih transakcija, banke se suočavaju sa potrebom finansiranja pojedinih specifičnih transakcija svojih klijenata. Specifične transakcije same po sebi nisu standardizovane i zahtevaju odabran, pojedinačni pristup aranžiranju transakcija za svaku specifičnu potrebu klijenata. Sve specifične transakcije ipak se mogu grupisati u sedam principa kreditiranja.

Principi kreditiranja specifičnih transakcija su:

- *Margin loans*
- Jednokratna otplata kredita
- *Bridge* krediti (premošćivanje)
- Investicioni krediti
- Finansiranje obrtnog kapitala
- Dugoročno kreditiranje
- Finansiranje kupaca

Princip *margin loans* podrazumeva finansiranje na bazi zaloge na akcijama, najčešće kao vrsta *bullet* finansiranja tj. jednokratnog vraćanja kredita po isteku ugovorenog roka. Banke ne bi trebalo da odobravaju čiste *margin loans-e* bez jasno definisane izlazne strategije prema klijentu, bazirane na otplatnom kapa-

citetu koji proističe iz njegovih novčanih tokova, kako bi se izbeglo direktno finansiranje određenog sredstva.

Princip jednokratne otplate kredita podrazumeva definisanje slučajeva kada je moguće aranžirati jednokratnu otplatu kredita. Banka može ugovoriti jednokratnu otplatu kredita u slučajevima kada je struktura finansiranja bazirana na ekonomskom veku trajanja sredstva koje se finansira; kada su izvor i način otplate jasno utvrđeni na dan donošenja odluke; kako bi se na dan dospeća osigurala otplata kredita banci i izbeglo nužno refinansiranje odnosno rolovanje.

Princip premošćavanja (*bridge krediti*) podrazumeva odobravanje kratkoročnih zajmova klijentima u cilju premošćavanja vremenskog gepa do aranžiranja dugoročnih izvora finansiranja, poput nove emisije akcija ili korporativnih obveznica. U principu, *bridge krediti* se mogu odobraviti samo u slučaju jasne *exit* strategije odnosno *cash flow exit* strategije.

Princip investicionih kredita podrazumeva da bi investicioni krediti trebalo prvenstveno da budu obezbeđeni sredstvom koje je predmet finansiranja ili je bar kao minimalni uslov potrebno ugovoriti klauzulu „negative pledge“ (sprečavanje zajmoprimca da koristi imovinu za obezbeđenje nekog drugog finansiranja) i „*pari passu*“ (obezbeđenje ravnopravnosti sa svim ostalim oblicima finansiranja). Takođe, ovaj princip podrazumeva da trajanje kredita ne sme prelaziti ekonomski vek trajanja sredstva koje se finansira.

Trajanje kredita ne sme preći vek trajanja sredstva koje se finansira.

Princip finansiranja obrtnog kapitala podrazumeva da je finansiranje obrtnog kapitala moguće jedino u slučaju unapred definisanih potreba za obrtnim kapitalom i to za jednu godinu, kako bi se izbeglo finansiranje TOS-a (trajnog obrtnog kapitala), odnosno dugoročnih sredstava kratkoročnim izvorima. Cilj ovog principa je i sprečavanje nenamenskog korišćenja sredstava. Izuzeci od ovog principa su mogući pri finansiranju onih grana u kojima postoji drugačije uspostavljena dinamika tj. kod kojih je celokupni proizvodni ciklus duži od godinu dana, kao npr. u poljoprivredi, građevinarstvu, specifičnim vrstama finansiranja itd. U takvim slučajevima, ročnost kredita treba ograničiti na rok trajanja jednog ciklusa konverzije obrtnih sredstava.

Princip dugoročnog kreditiranja podrazumeva da je kod dugoročnih kredita uvek potrebno unapred definisati finansijske uslove, kako bi se obezbedila pravovremena reakcija u slučaju nastupanja nekog neželjenog događaja. U principu, dugoročno kreditiranje bi uvek trebalo strukturirati zajedno sa finansiranjem određenog nivoa obrtnih sredstava da bi banka bila u mogućnosti da prati novčane tokove i obezbedi dodatne efekte od kreditiranja.

Princip finansiranja kupaca podrazumeva da se u slučajevima finansiranja kupaca mora proceniti kreditna sposobnost

kupaca, kao i operativni rizik izvoznika, i pribaviti odobrenje odgovarajućih nadležnih nivoa odlučivanja u banci. Finasiranje kupaca treba ograničiti na poznate firme sa pozitivnom reputacijom na tržištu i pozitivnom istorijom poslovanja, naročito kod finansiranja sličnih transakcija.

PRINCIPI PROCESA KREDITNE ANALIZE

Principi procesa kreditne analize odnose se na:

- Prikupljanje podataka
- Finansijske analize
- Čuvanje podataka

Analiza kreditnog zahteva treba da ukaže na ekonomsku opravdanost, prihvatljivost i opseg rizika predložene transakcije u odnosu na delatnost preduzeća, njegove finansijske performanse, tržišnu i poslovnu poziciju i šire društveno okruženje [3,87]. Računovodstveni propisi omogućuju ulagačima uvid u zaradu, imovinu i obaveze kompanije [1,469].

Princip prikupljanja podataka za pravna lica ili grupe povezanih lica podrazumeva da je potrebno da banka tačno definiše nivo nadležnosti za sve *risk* relevantne podatke, uključujući i posete klijenata i posete klijentima. Za ovaj princip su uglavnom nadležni stručni saradnici iz sektora za poslove sa pravnim licima: *Account manager-i*. Svi prikupljeni podaci moraju biti adekvatno i potpuno sačuvani u IT sistemu banke. Izuzetno, ukoliko se ukaže potreba, u pojedinim slučajevima i stručni saradnik iz sektora za upravljanje rizicima – *Risk manager*, može takođe prisustvovati poseti klijenta.

Princip finansijske analize podrazumeva da odluke o kreditiranju moraju da se baziraju na internim analizama banke, a ne isključivo na mišljenjima koja dolaze od strane eksternih subjekata, kao što su rejting agencije, druge banke, agenti, predstavništva i sl. Finansijske analize pravnih lica i grupe povezanih lica moraju biti usmerene na procenu njihove kreditne sposobnosti i spremnosti na otplatu kreditnih obaveza. Finansijske analize treba da budu bazirane na dugoročnom aspektu posmatranja, kao na primer na analizi budućih novčanih tokova generisanih od strane klijenta. U analizi treba poći od istorijskih podataka klijenta i specifičnosti prirode same grane delatnosti u kojoj se obavlja poslovanje klijenta, npr. da li je grana delatnosti klijenta ciklična ili ne. Zatim, treba izvršiti analizu osetljivosti na određena negativna ekonomska kretanja ili pritiske od strane konkurencije. Poželjno je da se uz istorijske podatke dostave i realne projekcije poslovanja i biznis plan klijenta. Finansijska analiza treba da bude bazirana na izveštajima za minimalno tri poslednja ob-

Odluka o kreditiranju mora da se bazira na internim analizama banke, uz ostale bitne podatke.

računska perioda. U slučaju da klijent ili grupa povezanih lica obavljaju delatnost kraće od tri godine, potrebno je da dostave sve trenutno raspoložive finansijske izveštaje za potrebe procesa finansijske analize. Takođe je potrebno da se u obzir uzmu i svi izveštaji koji se u okviru preduzeća ili grupe povezanih lica pripremaju za potrebe menadžmenta.

Princip čuvanja podataka podrazumeva da svi podaci koji su relevantni za proces donošenja odluke o kreditiranju moraju da se čuvaju najmanje sedam godina od datuma zatvaranja transakcije. Takođe, i svi podaci koji su relevantni za proces knjiženja transakcije moraju se čuvati najmanje sedam godina od datuma zatvaranja transakcije.

PRINCIPI U VEZI SA KREDITNOM DOKUMENTACIJOM

Principi u vezi sa kreditnom dokumentacijom se odnose na:

- Sadržaj i kvalitet dokumentacije
- Pravni aspekt dokumentacije
- Obavezno kompletiranje kreditne dokumentacije pre puštanja sredstava

Princip sadržaja i kvaliteta dokumentacije podrazumeva da kreditna dokumentacija uvek treba da zaštiti interese banke. Ona treba da sadrži saglasnost klijenta o razmeni podataka unutar grupe kojoj pripada banka i to za potrebe sagledavanja svih rizika poslovanja i za potrebe portfolio menadžmenta. Generalno je potrebno da kvalitet kreditne dokumentacije bude na nivou koji omogućuje laku razmenu podataka među bankama i članicama bankarske grupe za potrebe konzorcijskih – sindiciranih kredita.

Princip pravnog aspekta dokumentacije podrazumeva da kreditna dokumentacija koju dostavlja klijent treba da bude usaglašena sa važećim standardima i pripremljena od strane organizacionih delova klijenta koji su odgovorni za poslove knjigovodstva, finansija i prava. U slučaju međunarodno sindiciranih kredita, kreditna dokumentacija mora da se bazira na standardnoj dokumentaciji koja je u skladu sa LMA – Loan Market Association. Ukoliko se kreditna dokumentacija priprema od strane eksternih pravnih lica, izbor takvih subjekata mora biti eksplicitno odobren od strane odgovornih lica unutar preduzeća – klijenta. Izuzetak se odnosi na sindicirane kredite kod kojih je uloga agenta poverena trećim licima. Svako odstupanje od standarda mora biti na adekvatan način argumentovano i dokumentovano od strane odgovornih organizacionih delova unutar preduzeća-klijenta.

Princip obaveznog kompletiranja kreditne dokumentacije pre puštanja sredstava podrazumeva da puštanje sredstava na

PRINCIPLES OF CREDITING LEGAL ENTITIES

SUMMARY

Key words: crediting, principles of crediting, credit analysis, credit documentation.

The principles of lending to legal entities serve banks as a means of controlling credit risk in the financing of companies and as a basis for drafting the credit risk management system in a bank. They are the basis for conducting an adequate business policy of the bank in a part of the corporate business and ensuring an adequate relationship between accepted risks and returns on invested funds. The analyzed principles of lending to legal entities include the substance of general and standard principles, the principles of crediting specific transactions, the principles of the credit analysis process and the principles related to the aspect of credit documents.

račun klijenta nije moguće bez pribavljanja kompletne kreditne dokumentacije. U principu, banke u skladu sa svojim politikama upravljanja kolateralima, kao minimalni uslov u momentu puštanja sredstava zahtevaju da je celokupna dokumentacija za uspostavljanje kolaterala predata nadležnom organu za uspostavljanje založnog prava. Svako puštanje sredstava mora biti bazirano na odredbama definisanim u kreditnoj dokumentaciji, uključujući i ispunjenje svih prethodno definisanih uslova. Izuzeci mogu postajati samo u prioritetnim slučajevima restrukturiranja rizičnih i spornih plasmana kada je puštanje sredstava na račun klijenta moguće uz uslov naknadnog dostavljanja kompletne kreditne dokumentacije. Razlozi za odstupanje u takvim slučajevima moraju biti u potpunosti dokumentovani.

U toku finansijskog restrukturiranja uvodi se mirovanje dugova koje proizvodi pravno dejstvo na dan zaključenja ugovora o mirovanju dugova[5,3].

ZAKLJUČAK

Za banke je neophodno da se u svom poslovanju pridržavaju principa kreditiranja pravnih lica. Ova neophodnost proizilazi iz prirode ovog bankarskog posla, koji je rizičan i zbog svog volumena i zbog volatilnosti boniteta klijenata. Najveći deo ukupnog kreditnog rizika u bankama obično dolazi iz korporativnog segmenta tj. rada sa pravnim licima. Upravo se principi kreditiranja pravnih lica koriste kao osnova za kreiranje efikasnog sistema upravljanja kreditnim rizikom u bankama. Uspešan sistem upravljanja kreditnim rizikom baziran na kvalitetno odabranim i primenjenim principima kreditiranja pravnih lica vodi optimalnom odnosu između prihvatljivog rizika i povrata na uložena sredstva. Pored opštih i standardnih principa kreditiranja pravnih lica, pažnju je potrebno usmeriti i na principe kreditiranja specifičnih transakcija, na principe procesa kreditne analize i principe u vezi sa aspektom kreditne dokumentacije.

LITERATURA

1. Brili, R., Majers, S., Markus, A., Osnovi korporativnih finansija, Mate, Beograd, 2010.
2. Hadžić, M., Bankarstvo, Univerzitet Singidunum, Beograd, 2013.
3. Jović, Z., Značaj analize kreditnog zahteva u procesu finansiranja preduzeća, RSM, Revizor 81/2018.
4. Zakon o bankama, Službeni glasnik RS, br. 14/2015.
5. Zakon o sporazumnom finansijskom resastrukturiranju privrednih društava, Službeni glasnik RS, br. 36/2011.